

ZBIZUBY

700. výročí obce

/1295 - 1995/

ZBIZUBY

obec na Kutnohorsku při silnici, 8 km od Uhlířských Janovic směrem na Kácov, leží na počátku malého údolí, jež končí u bývalého chobotského mlýna blíže Kácova. Údolím vytéká potok z náveského rybníka přes Kačírku lesem do řeky Sázavy.

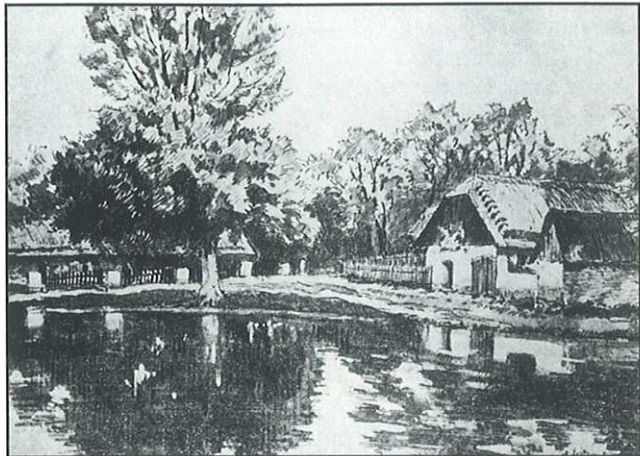
Jméno obce je utvořeno podobně jako názvy obcí Zbinohy, Zbirohy aj., a je to rovněž jméno posměšné pro lidi, kteří si zbili /vytloukli/ zuby, nebo zbyli zubů /t. j. přišli o zuby/. První písemné zprávy o obci se zachovaly z XIII. století, když byla vladickým sídlem, na němž žili r. 1295 Slávek a Jan, vladkové ze Zbizub /"Slauecz et Johannes de Sbizub", RB.II,725/. Ti obcházeli z nařízení císaře Svaté říše římské Adolfa Nassavského /1292-1298/ hranice ratajského panství za krále Václava II. /1271-1305/. K roku 1374 historické prameny zmiňují bratry Markvarta ze Zbizub a Přibíka z Podvek jako patrony podveckého kostela sv. Havla, připomínaného k roku 1350 v kouřimském děkanství. Roku 1382 koupili některé "dědiny" ve Zbizubech Beneš a Ondřej, bratři Roháčové z Libuně. Z tohoto rodu pochází i Jan Roháč z Dubé a na Sionu, známý husitský odpůrce císaře Zikmunda. Na jiných dvorech Zbizub hospodařili od roku 1517 bratři Jan a Václav z Podvek. Ve druhé polovině XVI. stol. vlastnil poplužní dvůr s poplužím ve Zbizubech Petr Veska z Vesce, roku 1550 dvůr přešel dědictvím na Jana Vesku z Vesce. Ten ho prodal roku 1552 Janu Čejkovi z Olbramovic, který ho připojil ke kácovskému panství. Jan Čejka odevzdal dvorec svému synovi Václavu na základě kšaftu z roku 1554, potvrzeného císařem Ferdinandem I. Václav, rytíř Čejka z Olbramovic zemřel roku 1601 a majetek odkázal svému synu Karlovi. Nový majitel byl pro účast na povstání českých stavů odsouzen v roce 1624 ke ztrátě polovice svých statků, jež připadla Janu Verdovi, svobodnému pánu z Verdenberka. Ten statek dlouho neudržel, po období selských bouří ho roku 1626 prodal panu Oktavianu Vchynskému ze Vchynic a Tetova, pánu na Chlumci a Zásrukách. Ale ani ten ho neudržel dlouho, již roku 1628 prodal celé kácovské zboží včetně Zbizub Janovi de Vitte z Lilienthalu, pánu na Ratajích Hrazených. Roku 1636 koupila Kácov včetně Zbizub paní Benigna Kateřina z Lobkovic, jen menší část zůstala Ratajím. Od té doby Zbizuby zůstaly ve spojení nejen s Kácovem, ale i s Ratajemi. Do konce 1. světové války byl majitelem kácovského panství císař Karel I., Rataje patřily Lichensteinům. Po vzniku ČSR v roce 1918 se Zbizuby staly samostatnou politickou obcí a s přilehlými osadami Hroznice, Nechyba, Vlková a Koblasko měly 806 obyvatel, v roce

*"Jak vlny osením po tobě hrají
mé vzpomínky a touhy rodný kraji!...
Buď zdrávo, údolí mé tiché, skromné!
Můj ráji dávno ztracený, buď zdrav!
Jak hejno křepelek tu vzlétá pro mne
z každické brázdy upomínek dav."*

Ze skladby Sv.Čecha
Ve stínu lípy

1930 včetně Koblaska a Nechyby 461 obyvatel. Dnes mají Zbizuby 185 obyvatel, včetně sídel Vlková, Hroznice, Makolusky, Vestec, Nechyba, Koblasko a Vranice 408 obyvatel. Nejstarší rodiny v obci jsou Čuchalova /300 let/, Holubova, Lehkých, Keltnerova a Lejnarova. Část obce nese název Žižkov. Z jmen polí, luk, lesů /pomístních/ uvádíme: Na ovčincích, Nezvanice, Na kopanině, Ve smřčinách, V Babišově, V hlubinách, U slouhovky, U jedliny, Na vrchách, Ve stráni, Ve březí, U rukávu, Na Vranicku, Na širokom aj. U slouhovky stála až do roku 1993 letitá hruška, jejíž stáří se odhadovalo na 700 let. Visel

● Zbizubská návěs z r. 1914

na ní obrázek P. Marie. Hruška neodolala náporu silného víchru za bouřky. Na jejím místě je dnes křížek s datem vysvěcení r. 1995. Jiný kamenný křížek s horní kovovou částí je při cestě do Podvek u vsi Zbizuby, je z roku 1890. Křížek-zvonička na návsi se zvinkem posvěceným o svatováclavské pouti v roce 1995, stojí na zbizubské návsi uprostřed zahrádky ve stínu lip, vedle pomníku padlým zbizubským občanům v 1. světové válce. Křížek se zvoničkou byl postaven roku 1857 /podstavec/ a roku 1890 horní část. Podstavec nese nápis:

”V tomto svatém kříži
Spása se k nám blíží.
Tento sv. Kříž byl stavěn
a posvěcen od Je. Panna
a P. Václava Veverky z na
kladem občanů
ZBizubských.”

Deska na pískovci pomníku padlých hlásá: ”Na rovech našich nám, nový život vzrostl” a nese jména padlých: Fr. Čuchal, Fr. Drahot, Fr. Drahot, Jan Hála. Ant. Kmoch, Frant. Lejnar, Ant. Nešpor, Fr. Petera, Václav Zeman, Jan Zouplna.

Školou náležely Zbizuby od roku 1857 do Podvek. Výnosem c.k.zemské školní rady pro České království v Praze ze dne 15. 4. 1911 č. I. 792 obdržely povolení ke zřízení dvoutřídní expozitury, v níž vyučovali: J. Hála, V. Váňa, O. Vodička, V. Kubálek, V. Konvička, K. Crkal, R. Krátký, J. Charvát, M. Stehlik. Expozitura trvala do konce škol. roku 1912-1920. Samostatná škola byla zřízena ve škol. roce 1921-22. Na školu dožírala též Místní škol. rada v čele se škol. radou např.: p. Al. Lancem, A. Jichou, kovářem na Nechybě aj. Vyučovalo se ve venkovských staveních: v č. p. 12 /hostinec u Březinů/, v č. p. 5 u Burešů, v č. p. 11 u Makalů, v č. p. 9 u Viznerů. Zde se vyučovalo naposled před výstavbou a otevřením nové škol. budovy v letech 1924-25. Vyučovat v nové škole pořízené za 300.000 Kčs, se započalo 4. 1. 1926 za p. řídícího Bř. Kohory. Z dalších učitelů zbizubští občané vzpomínají na J. Hrbkovou, K. Paboučka, Boh. Krause, O. Štočka, J. Ryšavou, M. Jozkovou a A. Daňkovou. V roce 1975 byla škola uzavřena pro nedostatek žáků. Dnes ve škole sídlí obecní úřad, poštovní úřad, mateřská škola a firma pro výrobu textilu Foltýn.

Ve funkcích místních a katastrálních starostů se střídali: J. Makal, V. Hála, J. Dvořák /za monarchie/, V. Slavíček, Fr. Čuchal, Vinc. Slavíček, J. Lejnar /za republiky/, funkci br. předsedy MNV po

● Bývalá škola z r. 1925

r. 1945 zastávali řádně zvolení občané: O. Štoček, říd. školy, Boh. Förster, obchodník se smíř. zbožím, otec pisatele, po roce 1948 byl místním akčním výborem NF jmenován s. St. Kmoch, po něm následovali p. J. Uher, opět St. Kmoch, M. Lanc, V. Kloboučník. Funkci starosty v nových demokratických poměrech vykonává řádně zvolený starosta p. Jos. Tichý z Koblaska od r. 1990.

V roce 1957 vznikla JZD Zbizuby a Koblasko. Prvními předsedy

JZD byli Jar. Lejnar a Jos. Zelenka. JZD Zbizuby hospodařilo na 327 ha zem. půdy. V roce 1960 došlo ke sloučení JZD Zbizuby, Vlková, Makolusky, Koblasko, Vranice /cca 1100 ha zem. půdy/. V roce 1974 se sloučila JZD Mítrov a Zbizuby a v roce 1976 vznikl sloučením JZD Zbizuby, Otryby a Petrovice "kolchoz" s 2.983 ha zem. půdy. V letech 1992-1995 se oddělilo k soukromému hospodaření asi 800 ha zem. půdy. JZD vybudovalo kravín na Koblasku, areál JZD Zbizuby /kravín, porodna prasnic a odchovna selat, loupárna brambor, dílny, skladovací haly, kanceláře, polní mlat, silážní jámy, bytovky ve spolupráci s byt. družstvem atd./. Socializace pozměnila obec téměř k nepoznání. Na jedné straně se pozvedla materiální životní úroveň občanů /výstavba rodinných domků s poskytnutím státních půjček/, ale zároveň došlo k odlivu obyvatel do měst a k úpadku společenského, kulturního a duchovního života. Roku 1984 se začal stavět za přispění n.p. Vetas Vestec a JZD Zbizuby Kulturní dům /Dům požárníků/. Je třeba vyzvednout brigádnickou výpomoc členů ČSPO Zbizuby.

● Kulturní dům (Dům požárníků) z r. 1988

Po roce 1989 se za vedení novým obecním zastupitelstvem v čele se starostou J. Tichým otevírají nové perspektivy k rozvoji a zvelebení obce. Takové akce jako nová elektrifikace části obce /15 pop. čísel/, přestavba makoluské školy na bytovku, odbahnění a oprava hrází 2 rybníků ve Vlkové a Vranicích, výstavba rybníků a přístupové komunikace, pozemkové úpravy, vybudování hřišť, oživení kultury aj. mluví za vše. OÚ započne s výstavbou čističky odpad. vod vzhledem k zhoršenému život. prostředí, místo tzv. vítání občánků obdrží všechny narozené děti od roku 1989 do budoucna hodnotné knižní dary s věnováním obce aj.

Koblasko

leží nalevo poblíž silnice Uhl. Janovice - Kácov, dostavěné roku 1859. Ves stojí na místě zašlé osady Klobosice, připomínané poprvé roku 1378, v nadmoř. výšce 450 m. V okolí je vrch Hromovsko /478 m n.m./ Dnes žije na Koblasku 23 stálých obyvatel. Na nepatrné návsi stojí krásně upravený kamenný křížek v zahrádce s tujími, obklopené kaštaný z roku 1895. Nejstarší rodina je Vosátkova. Pozemky mají jména např.: Dubina, Babišov, Kozina, Smrčiny, Na Hromovsku aj. V blízkosti Koblasku se nachází bývalý Dolský mlýn. V návaznosti na pozemkové úpravy se lepší krajina tvorba. Blízkost lesů, řeky Sázavy, potoků Vlkovka a Zbizubského potoka poskytují možnosti klidné rekreace, turistiky, koupání, houbaření, rybolovu apod.

● Křížek na Koblasku z roku 1890

Vranice

leží 400 m n.m. severozápadně asi 4 km od Kácova. Nad vsí se vypíná vrch Lačný /446 m n.m./. Dnešní Vranice mají 85 obyvatel. Nejstarší rodiny jsou Červova a Tichých. Obec se rozděluje na Hořejší a Dolější část. Z pomístních jmen uvádíme: Dudek, Kozinec, Zasadí, Rokličky, Na skalách, Ohrádka, Hradecká skála, Záseky, Stádle, U jedliny aj. Poblíž obce vedla za

● Kaplička na návsi

starodávna zemská stezka k Pelíškovu mostu, který byl zbořen. Již roku 1377 koupil zde Ahník z Čestína se svým bratrem - knězem Zbyňkem, vranický dvůr od Přibyslava z Vranic. Osada náležela

● Kaplička

v poddanství ke kácovskému a šternberskému panství, jistá část obyvatel byla svobodná. Ve vsi se nacházejí hned 4 staré kapličky asi z pol. 18. století, uprostřed vsi, na kácovské straně /14 sv. Pomocníků/ a na otrybské straně.

Škola č.p.51 byla vystavěna v letech 1924-25, po válce pro nedostatek dětí byla zrušena. Dnes děti navštěvují školu v Kácově. Nalevo při škole silnici od Zbizub je kamenný pomník s deskou Památce padlých v I. a II.světové válce z obce Vranice. Vranice jsou rodištěm /č. p. 50/ hrdiny protinacistického odboje, četaře letectva zahraniční československé armády Antonína Králíka. Ten r. 1939 uprchl z vlasti do Francie přes Polsko a Jugoslavii. Zúčastnil se bojů o Francii /sestřelil Me-110/. Zahynul jako vojenský letec v boji dne 27. 5. 1940 v prostoru u Diepe a Amiensu ve Francii. Je pohřben na čs. vojen. hřbitově v La Targette ve Francii v hrobě č.177. Byl vyznamenán nejvyšším francouzským vyznamenáním Řádem čestné legie a od prez. Dr. Edv. Beneše válečným křížem In memoriam. Vranice jsou ideálním místem pro klidnou rekreaci. V katastru obce Zbizuby se nachází chatový tábor /kapacita 300 lůžek/ YMCA Soběšín. Lesy, louky, řeka Sázava umožňují sportování, turistiku pěší, vodní, cyklo apod., rybaření, houbaření apod.

● Hrob č. 177 čet. Ant. Králíka

Nechyba

dříve Nechyba Kácovská. Samota leží na silnici 7 km od Uhl. Janovic směrem na Kácov. Základem této osady byla za starodávna formanská krčma. Časem byla zřízena kovárna a "flusovna" /draslovna/. Nechyba byla založena asi v XVIII. století kácovskými pány a měla jako dnes 3 pop. čísla. Dnes zde žijí 4 obyvatelé. Od r. 1875 koupili kovárnu od rodiny Lanzové manželé Jíchovi. V roce 1957 připadla kovárna JZD, dnes zrušena.

Vestec

Dříve zván dvůr Vesce, leží při silnici v jižním směru 7,5 km od Uhl. Janovice-Kácov. Má pouhých 6 obyvatel. Své jméno dostal po zakladatelích a sídlech vladýků z Vesce, o kterých jsou zmínky v histor. pramenech z XV. a XVI.století. Majitel Petr Veska z Vesce při dobytí Prahy r. 1448 bojoval s Jiřikem Poděbradským. Roku 1604 připadl poplužní dvůr Vesce Adamovi Slavatovi z Košumberka ke statku čestínskému a pak spolu s Bošticemi a Zderadinkami ke Dvoru kácovskému. Po 1. světové válce spravoval dvůr ing. Moc jako zbytkový statek /60 ha/, při parcelaci bylo 40 ha rozebráno. Po druhé válce bylo odebráno 20 ha a rozděleno. Národním správcem byl jmenován ONV Kutná Hora po Únoru 1948 p. J. Blecha. Ke dvoru patřil lihovar, který využívalo společné družstvo sedláků /správce p. Fliegr/. V roce 1957 dvůr přivtělen k JZD. V letech 1956-57 byla z lihovaru zřízena kafilérka n. p. Sběrné suroviny. V r. 1976 došlo k delimitaci s novým názvem VETAS, v r.1991 podnik koupila Agris s.r.o.

Hroznice

osada při silnici vlevo 7 km od Uhl.Janovic do Kácova, ve výšce 460 m. n. m. Žijí zde 4 trvale hlášených obyvatel. Nejstarší rodina je Provazníkova. Jméno osady pochází od pánů z Hroznic. Stávaly zde jejich tvrz, dvůr a sídlo. Zvali se vladýkové z Hroznic a poprvé se připomínají k roku 1464 Prokop a Mikuláš z Hroznic. Na kraji Hroznic mezi lipami stojí kovový křížek s kamenným podstavcem z konce minulého století. Od roku 1863 patřily Hroznice školou do Malejovic, odpradáva ke kostelu sv. Jiří v Malejovicích.

Vlková

leží 7 km jižně od Uhl. Janovic při odbočce silnice do Čestína. Nyní zde žije trvale 76 obyvatel. Dříve nesla osada název Vlkov. Nejstarší rodina je Bohabojova /přes 300 let/. V nejstarší době zde stávala tvrz /stopy na pop.č.10/ jako sídlo vladýků Vlkovských z Vlkové a Dálkovic. Vlková je starou osadou ze XIII. století. Mezi léty 1815-

● Kaplička se zvoničkou

1820 si obyvatelé ve Vlkové založili vlastní tzv."pokoutní" /"výsadní"/ školu. Byla zrušena r.1863. Na návsi vedle hospody U Eichlerů je stará kaplička se zvoničkou.

Makolusky

osada na západ od silnice Uhl. Janovice-Kácov, asi 6 km od Uhl. Janovic, obklopená lesem a kopci /Stařechov 471 m/. V Makoluskách dnes bydlí 25 trvale hlášených obyvatel. Nejstaršími rodinami jsou Filipova a Klovřzova. Makolusky patřily k ratajskému panství. Na návsi stojí pěkná kaplička se zvoničkou, zasvěcená P. Marii, před ní křížek s nápisem:

"Pojďtež ke mně všickni,
kteří pracujete a obtíženi jste,
já vás občerstvím. Mat.XI.
Vele důstojný P.Arcibiskup Bedřich ze
Švarcenbergu daroval, další úprava
nákladem občanů Makoluských z pobídky
starosty Mat.Filipa, vysvěcen důstoj.
p.farářem V.Čermákem 1882."

Kříž s plechovým Ježíšem Kristem mezi 3 vzrostlými lipami je zasazen na konci vsi, je zde i obrázek P. Marie. Kříž je asi 70 let starý. Zde stál i pomník padlých makoluských občanů z 1. svět. války, za protektorátu musel být odstraněn. Deska na hasičské kulně hlásá: "Na paměť 500 letého trvání obce Makolusk. Při oslavě 10 letého trvání republiky 22. 7. 1928 věnuje sbor dobrovolných hasičů". U hájenky je krásný pomníček v zahradce s obrázkem P. Marie. Makolusky jsou sice zapadlou vsí, ale hezkou a poklidnou pro odpočinek. Budova školy postavená za války byla brzy v roce 1953 zrušena pro nedostatek dětí a nákladem Obecního úřadu Zbizuby přestavěna po r. 1990 na bytovku.

● Kaplička a křížek na návsi v Makoluskách

● Pomníček s obrázkem P. Marie U hájenky

● Bývalá škola v Makoluskách

U příležitosti vzpomínkových oslav 700. výročí obce Zbizuby děkuje Obecní úřad všem občanům obce a přilehlých sídel za všechnu práci a péči o obec a přeje šťastný a spokojený život. Na památku vydává tento pamětní tisk.

Ve Zbizubech,

září 1995

Zpracoval:

PhDr. et PaedDr. Josef FÖRSTER, CSc
zbizubský rodák